

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
ТЕМА 1. СУТЬ І ФУНКЦІЇ ФІНАНСІВ	5
ТЕМА 2. ФІНАНСОВА СИСТЕМА ТА ФІНАНСОВИЙ МЕХАНІЗМ	16
ТЕМА 3. ПОДАТКОВА СИСТЕМА	32
ТЕМА 4. ДЕРЖАВНІ ФІНАНСИ, БЮДЖЕТ І БЮДЖЕТНА СИСТЕМА	43
ТЕМА 5. ДЕРЖАВНИЙ КРЕДИТ. ДЕРЖАВНИЙ БОРГ	57
ТЕМА 6. ФІНАНСИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ ТА НЕПРИБУТКОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ	66
ТЕМА 7. МІЖНАРОДНІ ФІНАНСИ	77
ТЕМА 8. ФІНАНСОВИЙ РИНОК	83
ТЕМА 9. СУТЬ ТА ФУНКЦІЇ ГРОШЕЙ	91
ТЕМА 10. ГРОШОВИЙ ОБОРОТ І ГРОШОВІ ПОТОКИ	101
ТЕМА 11. ГРОШОВИЙ РИНОК	109
ТЕМА 12. ГРОШОВІ СИСТЕМИ	117
ТЕМА 13. ІНФЛЯЦІЯ ТА ГРОШОВІ РЕФОРМИ	126
ТЕМА 14. КРЕДИТ У РИНКОВІЙ ЕКОНОМІЦІ	137
ТЕМА 15. ЦЕНТРАЛЬНИЙ БАНК ТА ЙОГО РОЛЬ В ЕКОНОМІЦІ	
КОМЕРЦІЙНІ БАНКИ ЯК ОСНОВНА ЛАНКА КРЕДИТНОЇ СИСТЕМИ	147
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	165

ПЕРЕДМОВА

Вивчення дисципліни “Фінанси, гроші та кредит” є необхідною умовою підготовки здобувачів вищої освіти у галузях знань 05 Соціальні та поведінкові науки, 07 Управління та адміністрування. Сьогодні, як ніколи, важливо розуміти сутність фінансів, грошей, кредиту, особливості функціонування, знати засоби і методи найповнішого використання з метою ефективного розвитку економіки. У зв’язку з цим зростають вимоги, які висуваються у процесі підготовки майбутніх фінансистів, економістів, менеджерів, маркетологів, обліковців.

Осмислення та використання механізмів дії законів з фінансів, грошей, кредиту роблять навчальний процес з дисципліни “Фінанси, гроші та кредит” необхідним елементом загальнотеоретичної та практичної підготовки здобувачів вищої освіти щодо оволодіння такими інструментами ринкового господарювання, як ринок, гроші, фінанси, ціноутворення, грошово-кредитний ринок, ринок позичкових капіталів, банківська діяльність тощо. З урахуванням закономірностей функціонування грошей і грошового ринку, банків, банківської системи формується економічна політика держави взагалі і грошово-кредитна політика центрального банку, зокрема здійснюється державне регулювання всіх сфер економічного життя суспільства.

У практикумі для кожної із 15 тем подано плани практичних занять; основні терміни, знання яких необхідне для розуміння та кращого засвоєння матеріалу; питання для перевірки знань; перелік актуальних тем дослідницького характеру, необхідних для написання здобувачами наукових праць, підготовки есе чи презентаційного матеріалу для поглибленого вивчення окремих питань курсу; тести із однією правильною відповіддю; правильно/неправильно, що має на меті перевірку знань здобувачів щодо оцінки правильності пропозованих тверджень; структурно-логічні схеми, які потребують знань і логічного мислення для заповнення порожніх місць схеми, позначених питаннями, необхідними термінами (поняттями) відповідно до змісту.

ТЕМА 1. СУТЬ І ФУНКЦІЇ ФІНАНСІВ

I. План практичного заняття

1. Суть основних фінансових категорій: фінанси підприємницьких структур – власний капітал підприємства, основні засоби, амортизація, оборотні кошти, виручка від реалізації, прибуток, рентабельність; державні фінанси – місцеві бюджети, зведений бюджет, доходи та видатки бюджету; державний кредит – міждержавний кредит, державний борг; фінанси державного сектора; державні цільові фонди; страхування.
2. Виникнення фінансів, їх взаємозв'язок з державою та розвитком товарно-грошових відносин.
3. Соціально-економічна сутність фінансів.
4. Функції фінансів та їх характеристика.
5. Сутність і джерела формування фінансових ресурсів.

II. Основні терміни

Валовий внутрішній продукт (ВВП) - вартість товарів і послуг виготовлених вітчизняними підприємствами для кінцевого використання.

Валовий національний продукт (ВНП) - макроекономічний показник статистики, який відображає сумарну вартість продуктів і послуг (в цінах реалізації), що надходять у розпорядження країни за певний проміжок часу (як правило, за рік), і відрізняється від ВВП на сальдо (різницю між грошовими надходженнями і витратами) зовнішньоекономічних операцій.

Децентралізовані фінанси - грошові відносини, які опосередковують кругообіг грошових фондів підприємства.

Національний дохід (НД) - це сукупність усіх доходів в економіці домашніх господарств і підприємців незалежно від того, де вони використовують ресурси — у своїй країні чи за межами своєї країни.

Первинний розподіл – розподіл доданої вартості й формування первинних доходів суб'єктів, які беруть участь у створенні ВВП.

Перерозподіл – це створення та використання централізованих фондів.

Фінанси за економічною суттю - це сукупність економічних відносин, пов'язаних із створенням, обміном, розподілом ВВП, частини НД в процесі чого формуються, розподіляються і використовуються централізовані і децентралізовані фонди грошових коштів для задоволення потреб суспільства. Централізовані фонди грошових коштів формуються на макроекономічному рівні, децентралізовані – на мікроекономічному рівні.

Фінанси за матеріальною суттю - це фонди грошових коштів, які є матеріальними носіями фінансових відносин і в сукупності складають фінансові ресурси країни.

Фінансові ресурси – сукупність коштів, що перебувають у розпорядженні держави та суб'єктів господарювання, тобто це централізовані й децентралізовані грошові кошти, які створюються у результаті розподілу ВВП і НД.

Централізовані фінанси - економічні грошові відносини, пов'язані з формуванням і використанням грошових фондів держави, які акумулюються в Державному бюджеті та позабюджетних фондах.

III. Питання для обговорення

1. Що включають мікро- і макрорівні вивчення фінансів?
2. Як пов'язані фінанси з грошима?
3. Який існує взаємозв'язок фінансів з кредитом?
4. Що таке фінанси за економічною і матеріальною суттю?
5. Які ознаки притаманні фінансам?
6. Які функції виконують фінанси?
7. В чому полягає суть і механізм дії розподільчої функції фінансів?

8. Що являє собою контрольна функція фінансів і як саме вона реалізується в практичній діяльності?
9. Як пов'язані спеціальні позабюджетні фонди з державною бюджетною системою?
10. Як пов'язані між собою фінанси суб'єктів господарювання та фінансовий ринок?
11. Який взаємозв'язок існує між сферами страхування і державних фінансів?
12. Які особливості функціонування фінансової системи України?
13. Що виступає матеріальним джерелом і матеріальною основою існування фінансів?
14. У чому проявляється вплив фінансів на суспільне виробництво та яка їх роль у ринковій економіці?

IV. Завдання дослідницького спрямування

1. Історичні передумови виникнення і розвиток фінансів.
2. Фінанси в системі ринкових відносин.
3. Моделі фінансових відносин.
4. Еволюція фінансів.
5. Суть розподільчої функції фінансів.
6. Державні фінанси як провідна складова централізованих фінансів суспільства.
7. Фінанси суб'єктів господарювання та їх роль у розвитку національної фінансової системи.
8. Фінансовий ринок як складова фінансової системи держави.
9. Роль міжнародних фінансів у розвитку інших складових фінансової системи держави.
10. Розвиток фінансової науки в Україні.
11. Система державних фінансів України в умовах воєнного стану.
12. Проблеми та перспективи розвитку фінансів публічного сектору в умовах євроінтеграції.
13. Фінанси як об'єкт фінансово-правового регулювання.
14. Стратегічне управління фінансами територіальних громад.

15. Забезпечення стійкості публічних фінансів в умовах соціально-економічної нестабільності.
16. Державні фінанси в умовах євроінтеграції України.
17. Система управління фінансами та аналізу особистих витрат.
18. Актуальні проблеми фінансів та економіки.
19. Шляхи підвищення ефективності управління фінансами на державному та регіональному рівнях.
20. Пріоритети розвитку державних фінансів в Україні.
21. Корпоративні фінанси в контексті викликів сучасної інноваційної економіки.
22. Державні фінанси в період проведення реформ.

V. Тести

1. Фінанси як історична категорія з'явились:
 - а) за часів первіснообщинного ладу;
 - б) з виникненням держави;
 - в) у докапіталістичних формаціях;
 - г) за часів феодалізму;
 - д) у ринковій економіці.

2. Напрямами використання централізованих фінансових ресурсів є:
 - а) розширення діяльності на підприємстві;
 - б) здійснення соціальних виплат;
 - в) матеріальне заохочення;
 - г) сплата податків;
 - д) матеріальне стимулювання працюючих.

3. Фінанси виконують такі функції:
 - а) контрольну, розподільчо-регулюючу;
 - б) розподільну, контрольну;

- в) фінкальну, перерозподільну;
- г) оцадну, ризикову;
- д) розподільну, перерозподільну.

4. Матеріальною основою існування фінансів є:

- а) гроші;
- б) фінансові ресурси;
- в) валовий внутрішній продукт;
- г) фонди грошових коштів;
- д) національний дохід.

5. Регалії – це:

- а) монопольне право монарха на окремі види промислів;
- б) надходження від державного майна;
- в) данина з підкорених народів;
- г) витрати на ведення війн;
- д) натуральні і грошові збори.

6. До вторинних доходів належать:

- а) заробітна плата працівників медичного закладу;
- б) прибуток торгівельного підприємства;
- в) заробітна плата працівників комерційного банку;
- г) прибуток страхової компанії;
- д) прибуток комерційного банку.

7. Взаємозв'язок між грошовими та фінансовими відносинами полягає в тому, що:

- а) фінансові відносини є передумовою виникнення грошових відносин;
- б) усі грошові відносини є фінансовими;

- в) усі фінансові відносини є грошовими;
- г) фінанси – це гроші;
- д) немає правильної відповіді.

8. Двоїстий характер фінансів проявляється в тому, що:

- а) з одного боку – це фінансові відносини, а з другого – це фінансові ресурси;
- б) з одного боку – це централізовані грошові фонди, а з другого – децентралізовані;
- в) з одного боку – це фінансові ресурси, а з другого – це фінансові резерви;
- г) з одного боку – це розподіл ВВП, а з другого – перерозподіл ВВП.

9. Призначення фінансів полягає в тому, що за допомогою грошових коштів:

- а) забезпечуються потреби суб'єктів підприємництва;
- б) здійснюється мобілізація фінансових ресурсів;
- в) визначаються напрями використання фінансових ресурсів для функціонування держави;
- г) всі відповіді правильні;
- д) немає правильної відповіді.

10. Виберіть правильне твердження:

- а) в процесі первинного розподілу ВВП утворюються суспільні грошові фонди для забезпечення економічних, соціальних і політичних функцій держави;
- б) первинний розподіл ВВП утворює суспільні грошові фонди для здійснення соціального захисту населення;
- в) до первинних належать доходи, одержані в галузях невиробничої (бюджетної) сфери;
- г) первинні доходи включають заробітну плату робітників, службовців, зайнятих у сфері матеріального виробництва та прибуток підприємств у сфері матеріального виробництва;

д) суть розподільної функції фінансів полягає у розподілі ВВП.

11. Суб'єктами фінансових відносин є:

- а) прибуток, податки, цінні папери;
- б) валовий внутрішній продукт та національний дохід;
- в) держава, підприємства, громадяни;
- г) надходження від державних позик;
- д) валюта, гроші.

VI. Правильно / неправильно

- 1. Як історична категорія фінанси виникли одночасно з появою держави.
- 2. Матеріальним джерелом фінансів виступають гроші.
- 3. Матеріальною основою існування фінансів є ВВП.
- 4. Призначення фінансів полягає в тому, що за допомогою грошових коштів забезпечуються потреби будь-якого суб'єкта, здійснюється мобілізація фінансових ресурсів, визначаються напрями їх використання для функціонування держави.
- 5. Однією із ознак фінансів є формування доходів і здійснення видатків.
- 6. Розподільна функція охоплює лише первинний розподіл ВВП.
- 7. Вторинні доходи утворюються в результаті розподілу ВВП.
- 8. Фінанси виконують розподільну та перерозподільну функції.
- 9. Децентралізовані фінансові ресурси акумулюються державою і створюються за рахунок податків, відрахувань, кредитної емісії НБУ.
- 10. Централізовані фінансові ресурси концентруються в державній бюджетній системі та позабюджетних фондах.
- 11. Джерелом формування фінансових ресурсів на рівні суб'єкта підприємництва є прибуток.
- 12. Фінанси мають грошову форму.

ВІІ. Структурно-логічні схеми

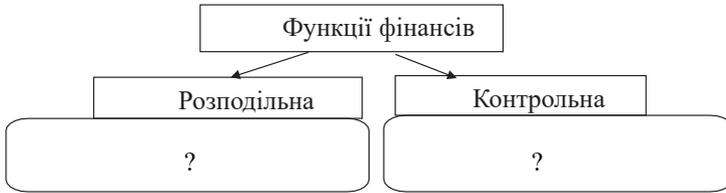

Рисунок 1.1 – Функції фінансів

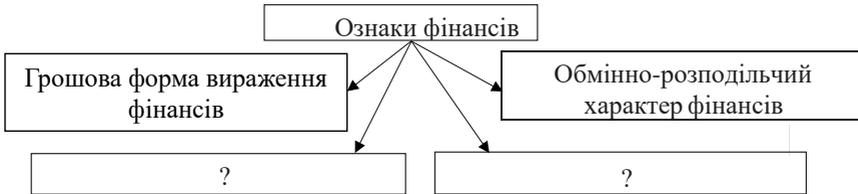

Рисунок 1.2 - Ознаки, що притаманні фінансам

Рисунок 1.3 – Склад фінансових ресурсів

Рисунок 1.4 – Класифікація фінансових моделей суспільства